

Valtioneuvoston julkaisusarja 22 | 2018

Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskatsaus

EHEÄ YHTEISKUNTA JA KESTÄVÄ HYVINVOINTI

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Valtioneuvoston julkaisusarja 22/2018

Eheä yhteiskunta ja kestävä hyvinvointi

Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskatsaus

Sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN: 978-952-287-596-9 (PDF)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtioneuvosto	04.06.2018
Tekijät	Sosiaali- ja terveysministeriö	
Julkaisun nimi	Eheä yhteiskunta ja kestävä hyvinvointi Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskatsaus	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston julkaisusarja 22/2018	
ISBN PDF	978-952-287-596-9	ISSN PDF 2489-8015
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-596-9	
Sivumäärä	17	Kieli suomi
Asiasanat	sosiaaliturva, hyvinvointi, terveys, työllisyys, eriarvoisuus, toimintakyky, tulevaisuus, tulevaisuuskatsaus	
Tiivistelmä	<p>Sosiaali- ja terveystieteiden vaikuttavat väestörakenne, globalisaatio, työn murros, teknologinen kehitys ja osallistuva yksilö. Muutoksiin vastaaminen edellyttää seuraavalta hallitukselta poikkihallinnollisia ratkaisuja sosiaaliturvan uudistamiseen, sote-uudistuksen toimeenpanoon sekä hyvinvoinnin, terveyden ja työllisyyden edistämiseen. Yhdessä nämä ratkaisut edistävät tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, toiminta- ja työkykyä sekä turvaavat toimeentuloa elämänkaaren eri vaiheissa.</p> <p>Sosiaaliturva on yhteiskunnan lupaus yksilön hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kaikilla Suomessa asuvilla on mahdollisuus saada tukea eri elämäntilanteissa. Turvaan kuuluvat tukien, sosiaalivakuutusten, verojen ja asiakasmaksujen lisäksi laaja kirjo palveluja. Uudistuva sosiaaliturva sovittaa yhteen etuudet ja palvelut, kannustaa toimeliaisuuteen ja vahvistaa osaamista. Oikeanlainen ja kohdennettu tuki synnyttää oikeudenmukaisuuden ja turvan tunnetta, hyvinvointia sekä halua osallistua yhteiskuntaan. Poikkihallinnollisessa kokonaisuudistuksessa vähennetään säädöksiä, byrokratiaa ja kannustinloukkuja etenemällä vaiheittain.</p> <p>Sosiaali- ja terveydenhuolto tarvitsee rakenneuudistuksen jälkeen sisältö- ja rahoituslinjauksia. Asiakaslähtöisyys ja ketteryys lisääntyvät, kun lakien sisältöjä, rahoitusta ja ohjausta uudistetaan. Rahoituksen läpinäkyvyyttä ja vaikuttavuutta tavoitellaan selkeyttämällä rahoituskanavia. Ohjauksen ja valvonnan moniulotteinen kokonaisuus tukee maakuntien ja yhteistyöalueiden kehittämistyötä. Laaja tietopohja edistää järjestelmän tehokkuuden ja vaikuttavuuden johtamista.</p> <p>Uudet ennaltaehkäisyn työkalut tukevat yksilön elämänlaatua, osallisuutta, tasa-arvoa ja sosiaalisia verkostoja. Työkalut ja tieto auttavat ammattilaisia ja päättäjiä ratkaisemaan ongelmia. Tekoäly, täsmälääketiede, sosiaaliset innovaatiot ja sote-tietojen vastuullinen käyttö mahdollistavat uudenlaiset palvelut ja niiden saatavuuden. Hyvinvoinnin, terveyden ja työllisyyden edistäminen on kannattava investointi tulevaisuuteen. Investointien avulla Suomi pysyy sosiaali- ja terveysalan kestävä kasvun mallimaana.</p>	
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö	
Julkaisun jakaja/ myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Statsrådet	04.06.2018	
Författare	Social- och hälsvårdsministeriet		
Publikationens titel	Ett samhälle med sammanhållning och hållbar välfärd Social- och hälsvårdsministeriets framtidsöversikt		
Publikationsseriens namn och nummer	Statrådets publikationsserie 22/2018		
ISBN PDF	978-952-287-596-9	ISSN PDF	2489-8015
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-596-9		
Sidantal	17	Språk	finska
Nyckelord	social trygghet, välfärd, hälsa, sysselsättning, ojämlikhet, funktionsförmåga, framtidsöversikt, framtid		
Referat	<p>Social- och hälsvårdspolitiken påverkas av befolkningsstrukturen, globaliseringen, omvälvningar i arbetslivet, den teknologiska utvecklingen och av engagerade individer. För att vi ska vara beredda på kommande förändringar krävs det att regering finner förvaltningsövergripande lösningar för en reform av den sociala tryggheten, för genomförandet av social- och hälsvårdsreformen och för främjandet av välfärd, hälsa och sysselsättning. Dessa lösningar ska tillsammans förbättra jämlikheten, likabehandlingen, funktions- och arbetsförmågan samt utkomsten under livets olika skeden.</p> <p>Den sociala tryggheten är samhällets löfte till individen om att hens välfärd är säkrad. Det ska vara möjligt för var och en som är bosatt i Finland att få stöd i olika livssituationer. I den sociala tryggheten ingår förutom olika stöd och socialförsäkringar också skatter, klientavgifter och service. Den förnyade sociala tryggheten ska balansera förmåner och service, uppmuntra till aktivitet och stärka kompetensen. Rätt form av inriktat stöd föder en känsla av rättvisa och trygghet, välfärd och en vilja att delta i samhället. Genom en omfattande förvaltningsövergripande reform minskar vi stegvis mängden författningar, byråkrati och flitfallor.</p> <p>Efter strukturreformen behöver social- och hälsvården nya riktlinjer för innehållet och finansieringen. Den blir mer kundorienterad och smidig när lagarnas innehåll, finansieringen och styrningen omarbetas. Vi strävar efter att göra finansieringen transparent och effektiv genom att förtydliga finansieringskanalerna. En flerdimensionell helhet av styrning och tillsyn stöder landskapens och samarbetsområdenas utvecklingsarbete. En bred kunskapsbas stöder ledningen så att den kan främja systemets effektivitet och genomslagskraft.</p> <p>Nya verktyg för förebyggande verksamhet stöder människors livskvalitet, delaktighet, jämlikhet och sociala nätverk. Rätt arbetsredskap och information hjälper anställda och beslutsfattare att lösa problem. Artificiell intelligens, individualiserad medicin, sociala innovationer och ansvarsfull användning av social- och hälsvårdsdata möjliggör nya former av service och bättre tillgänglighet. Att främja välfärd, hälsa och sysselsättning är en lönsam investering för framtiden. På detta sätt förblir Finland en föregångare inom hållbar tillväxt på social- och hälsvårdsområdet.</p>		
Förläggare	Social- och hälsvårdsministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Finnish Government	04.06.2018	
Authors	Ministry of Social Affairs and Health		
Title of publication	Societal integration and sustainable wellbeing Futures Review of the Ministry of Social Affairs and Health		
Series and publication number	Finnish government publication series 22/2018		
ISBN PDF	978-952-287-596-9	ISSN (PDF)	2489-8015
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-596-9		
Pages	17	Language	Finnish
Keywords	social security, wellbeing, health, employment, inequality, functioning, futures review, future		
<p>Abstract</p> <p>The evolving population structure, globalisation, the transformation of work, technological developments and involved individuals all influence social and healthcare policy. To tackle these changes, the next government will need to seek inter-administrative solutions for the social security reform, implementation of the health and social services reform, as well as the promotion of wellbeing, health and employment. Together, these solutions will enhance equality, parity, as well as people's livelihoods and ability to work and function at different stages of life.</p> <p>Social security is society's commitment to ensure everyone's wellbeing. Finnish residents have the opportunity to gain societal support in different life situations. Support not only includes benefits, social insurance and taxes, but also a wide range of services. The social security reform will integrate benefits and services in a way that encourages being active and building knowledge. Appropriate and targeted support creates a sense of fairness, security and wellbeing as well as a desire to participate in society. The largescale reform will gradually simplify legislation, bureaucracy and welfare traps.</p> <p>Health and social services are undergoing a structural reform, but also require transformation of content and financing. Customer-orientation and agility will increase as the content of legislation, financing and national guidance are revised. The financing system should be simplified in order to improve transparency and effectiveness. Multidimensional guidance and supervision at national level will support developments at regional level. A broad health and social care database will help improve system efficiency and effectiveness.</p> <p>New tools for prevention and promotion will support individuals' quality of life, participation, equality and social networks. Often they are more cost-effective than previous tools and reduce the need for corrective measures. New tools and information will help professionals and decision-makers solve problems. Artificial intelligence, personalized medicine, social innovations as well as the responsible use of social and health care data will create new services and improve access to services. The promotion of wellbeing, health and employment is a worthwhile investment into the future. These investments help Finland remain a model country for the sustainable growth of the health and social care sector.</p>			
Publisher	Ministry of Social Affairs and Health		
Distributed by/ Publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

LUKIJALLE	9
1 Muutostekijät	10
1.1 Muuttuva väestörakenne ja globalisaatio	10
1.2 Työn murros ja teknologinen kehitys	11
1.3 Osallistuva yksilö	11
2 Sosiaaliturvan pitää kannustaa toimeliaisuuteen ja oppimiseen	12
3 Sote-uudistus toimeenpannaan asiakaslähtöisesti ja ketterästi	14
4 Suomi on hyvinvoinnin, terveyden ja työllisyyden mallimaa	16

LUKIJALLE

Tulevaisuuskatseusten tavoitteena on tuottaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja hallitusneuvottelujen pohjaksi arvioita yhteiskunnan tilasta ja poliittista päätöksentekoa vaativista kysymyksistä. Tulevaisuuskatseukset valmistellaan ministeriöissä virkatyönä.

Seuraavien hallituskausien aikana Suomen ja suomalaisten paikkaa maailmassa määrittää entistä tiiviimpi globaali keskinäisriippuvuus. Suuret maailmanlaajuiset megatrendit ja alueellinen kehitys vaikuttavat paitsi Suomen kansainväliseen asemaan myös suomalaisten hyvinvointiin, tasa-arvoon ja turvallisuuteen. Teknologian kehitys sekä osaamisen ja työn murrokset muovaavat yhteiskuntaa ja aiheuttavat eriarvoistumisen riskin. Ilmastonmuutos, digitalisaatio, informaatiovaikuttaminen ja demokratian toimivuus aiheuttavat ristipainetta yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin. Maailma 2030-luvulla on sekä verkottunut että pirstaleinen, ja yhteiskuntamme on entistä monimuotoisempi. Menestyvän Suomen politiikassa yhdistetään sekä vaikuttaminen että sopeutuminen näihin kysymyksiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) haluaa rakentaa eheää yhteiskuntaa ja kestävää hyvinvointia. Tämä tarkoittaa, että hyvinvointi ja terveys ovat niin sosiaalisesti, ekologisesti kuin taloudellisestikin kestävällä pohjalla. Hyvinvoinnin rahoitus on kunnossa, turvallisuus taattu ja ihmisten osallisuutta tuetaan. STM:n vuosisataista työtä ihmisten arjen ja hyvinvointiyhteiskunnan hyväksi ei saa pitää erillään muista toimialoista. STM kantaa myös vastuuta sukupuolten tasa-arvohaasteista valtioneuvostossa. Kestävä tulevaisuus syntyy päätöksenteosta, joka perustuu poikkihallinnollisuuteen. Tällainen päätöksenteko kehittää yhteiskuntaa ja palveluja paremmin kuin päätökset yksittäisillä toimialoilla.

Kesäkuussa 2018

Päivi Sillanaukee
Sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikkö

Lisätietoja osoitteessa <http://vnk.fi/tulevaisuuskatseukset> ja <http://stm.fi>

1 Muutostekijät

Sosiaali- ja terveystalitiikkaan vaikuttavat tulevaisuudessa erityisesti muuttuva väestörakenne, globalisaatio, työn murros, teknologinen kehitys sekä osallistuva yksilö. Muutokset luovat mahdollisuuksia yhteiskunnan vakaudelle, kestäväälle kasvulle ja eriarvoisuuden kaventamiselle.

Valtioneuvoston yhteinen ennakkointityö luottaa Suomen tulevaisuutta 2030-luvulle. Tarkoitus ei ole ennustaa mitä tulevaisuudessa tapahtuu vaan auttaa Suomea valmistautumaan erilaisiin muutoksiin ja pohtimaan tarvittavia päätöksiä. Vaikka tulevaisuuskaatsaus keskittyy tämänhetkisiin muutostarpeisiin, nykyisissä järjestelmissä ja malleissa on myös paljon säilytettävää.

Monet ilmiöt ja muutokset vaikuttavat koko yhteiskunnassa ja siten usealla hallinnonalalla. Ratkaisut edellyttävät yhä tiiviimpää yhteistyötä ja yhtenäistä valtioneuvostoa. Syksyllä 2017 valmistuivat kaikkien ministeriöiden yhteistyönä muutostekijäkortit, jotka esittelevät tulevaisuuden toimintaympäristön muutoksia ja epävarmuuksia. Sekä STM:n että muiden ministeriöiden tulevaisuuskaatsaukset perustuvat näille muutostekijäkorteille, vaikka kukin ministeriö tekeekin kaatsauksensa itsenäisesti.

1.1 Muuttuva väestörakenne ja globalisaatio

Väestörakennettamme muuttavat väestön ikääntyminen, syntyvyyden lasku ja moninaistuva muuttoliike. Tulevaisuudessa Suomen väestökasvu on suurelta osin maahanmuuton varassa ja kaupungistuminen muuttaa väestörakennetta maantieteellisesti. Eriarvoisuus sosioekonomisten ryhmien, sukupuolten ja maantieteellisten alueiden välillä sekä syrjäytyminen uhkaavat kasvaa ilman määrätietoisia toimia. Samalla ilmastonmuutos, rajat ylittävät terveysuhat, sään ääri-ilmiöt ja niistä aiheutuvat luonnon katastrofit lisäävät yhteiskunnallista epävarmuutta. Väestön hyvinvointi riippuu pitkälti siitä, miten onnistumme ylläpitämään ja parantamaan ikääntyneiden toiminta- ja työkykyä. Tähän tarvitaan valtavasti uudenlaisia hyvinvointia, asumista ja toimeliaisuutta tukevia ratkaisuja. Väestörakenteeseen ja globalisaatioon liittyvät kehityssuunnat koettelevat hyvinvointivaltion rahoitusta, demokratian toimivuutta, turvallisuutta ja hyvinvointia.

1.2 Työn murros ja teknologinen kehitys

Elinkeinoelämän globaali rakennemuutos muuttaa hyvinvointiyhteiskunnan toimintamalleja. Työn muoto, sisältö, merkitys, työnjako sekä työnantaja-työntekijäsuhde muuttuvat, ja muutos jatkuu yli sukupolvien. Tulevaisuudessa yhä useamman toimeentulo perustuu projekteihin, rinnakkaisiin työsuhteisiin ja itsensä työllistämiseen. Siirtymät töiden välillä ovat katkonaisia ja välissä voi olla ajoittaisia työttömyysjaksoja. Työn murros vaikuttaa myös työn ja yksityiselämän yhteensovittamiseen, muun muassa suunnitelmiin perheen perustamisesta. Työn murros on sidoksissa myös teknologiseen kehitykseen, joka vaikuttaa tuotanto-organisaatioiden ja kuluttajien väliseen kanssakäymiseen sekä työn tekemisen tapoihin. Entistä nopeampi ja lisääntyvä tiedontuotanto edellyttää työelämässä analyyttistä ajattelua, ongelmanratkaisukykyä, luovuutta, monipuolisia vuorovaikutustaitoja, sosiaalista pääomaa sekä osaamisen laatua ja monialaisuutta.

1.3 Osallistuva yksilö

Ihmisen hyvinvointiin kuuluvat kokemukset osallisuudesta, merkityksellisyydestä ja ryhmään kuulumisesta. Monet etsivät entistä aktiivisemmin mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Tähän antavat mahdollisuuksia mm. monet sähköiset palvelut. Jokainen ihminen on voimavara, jonka toiminta- ja työkyvystä sekä osallisuudesta huolehtimalla taataan yhteiskunnan kestävyys ja vakaus. Koko väestöön kohdentuvien toimien pitää mahdollistaa kaikkien yhdenvertainen ja tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan. Eriyistapauksissa saatetaan tarvita tietoon perustuvaa ihmisten myönteistä erityiskohtelua, jotta vaikeassa asemassa olevat eivät syrjäydy. Tasapainoinen yhteiskuntakehitys perustuu sille, että päätöksenteossa otetaan huomioon ihmisten erilaiset peruslähtökohdat ja sovelletaan nykyaikaisia toimintatapoja. Esimerkiksi tekoäly, täsmälääketiede ja sosiaaliset innovaatiot voivat mullistaa toimintatapamme samaan tapaan kuin antibiootit tai kuvantamismenetelmät aikoinaan. Uudet tavat auttavat tunnistamaan ihmisten tarpeita entistä paremmin ja ne tehostavat diagnostiikkaa, palveluvalintoja, lääkekehitystä ja omahoitoa.

2 Sosiaaliturvan pitää kannustaa toimeliaisuuteen ja oppimiseen

Menestyvän yhteiskunnan perusta on toiminta- ja työkykyinen, osaava, hyvinvoiva ja aktiivinen väestö. Se luo edellytyksiä vakaalle yhteiskunnalle, taloudelliselle tuottavuudelle ja sosiaaliselle eheydelle. Sosiaaliturvaa pitää kehittää, jotta se kannustaa työhön, jatkuvaan oppimiseen ja muuhun toimeliaisuuteen. Oikeanlainen ja kohdennettu tuki lisää yksilön osallisuutta, turvan tunnetta, tyytyväisyyttä ja hyvinvointia. Työn murros ja muuttua väestörakenne vaativat uudistuksen käynnistämistä nyt.

Sosiaaliturvaa selkeytetään yksilön näkökulmasta

Sosiaaliturva on yhteiskunnan lupaus turvata yksilön hyvinvointi vaikeissa tai muuten tukea vaativissa elämäntilanteissa. Sosiaaliturvaan sisältyy eri hallinnonalojen palveluja ja etuuksia, kuten työllistymistä edistävät palvelut, eläkkeet ja lapsilisät. Ns. universaaliusperiaatteen mukaan sosiaaliturva on tarkoitettu kaikille sitä eri elämäntilanteissa tarvitseville sosioekonomiseen asemaan katsomatta. Tällä hetkellä elämäntilanteet on luokiteltu lukuisiin tarpeisiin ja riskeihin, kuten vanhuus, sairaus, vammaisuus, työttömyys, syrjäytyminen, vanhemmuus, asuminen ja köyhyys. Kokonaisuusuudistuksessa sosiaaliturva selkeytyy yksilön näkökulmasta. Tämä tapahtuu yksinkertaistamalla tarpeiden arviointia sekä hyödyntämällä esimerkiksi kansallista tulorekisteriä ja tekoälyä palvelujen ja työttömyysturvan yhteensovittamiseksi.

Syyperusteisuutta uudistetaan ratkaisukeskeisempään suuntaan

Sosiaaliturvan syyperusteisuus eli turvan kohdentuminen niille, jotka sitä tarvitsevat, edistää yhteiskunnan taloudellista kestävyyttä. Tätä periaatetta pitää kehittää nykyistä ratkaisukeskeisempään suuntaan. Ratkaisukeskeisyys voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sosiaaliturvajärjestelmä tukee vaikeissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä löytämään ratkaisuja – saumattomia palvelu- ja etuuskokonaisuuksia. Ihmisen tarve tulee ymmärretyksi, mutta nykyiseen tarveharkintaan liittyvä byrokrania ei ole pullonkaula.

Vastikkeellisuutta muokataan nykyistä kannustavampaan suuntaan

Vastikkeellinen sosiaaliturva koetaan Suomessa oikeudenmukaiseksi, mutta sitäkin on kehitettävä. Jotta vastikkeellisuutta voidaan vaatia, on sosiaaliturvaa saavia ihmisiä tuettava

riittävästi. On varmistettava, että resurssit ovat riittävät sosiaalityössä ja eri hallinnonalojen hyvinvointia, työllistymistä, osaamista sekä toiminta- ja työkykyä tukevista palveluista. Vastikkeellisuuden uudistamisessa otetaan huomioon nykyistä paremmin ihmisten yksilölliset tilanteet ja tosiasialliset mahdollisuudet toimia vastikkeellisuuden edellyttämällä tavalla. Seuraamuksiin perustuvasta toimintatavasta siirrytään kannustavaan ja yksilön omaa aktiivisuutta korostavaan suuntaan.

Palvelu- ja etuuskokonaisuuksien kirjoa ja joustavuutta lisätään

Sosiaaliturvauudistuksen ytimessä on yksilö, jonka tarvitsemat etuudet ja palvelut sovitaan eheäksi ja ennakoivaksi kokonaisuudeksi. Ihmiset ovat Suomessa entistä erilaisempia, joten myös palvelujen ja etuuksien on oltava moninaisia. Palvelut turvaavat ja tunnistavat aiempaa paremmin ihmisten yksilölliset tarpeet. Etuudet ovat jatkossa kussakin työ-, asumis- ja elämäntilanteessa joustavia, kannustavia ja turvaavia. Sosiaalityö ja tarvittaessa työvoimapalvelut rakentavat vahvoja verkostoja, jotka kytkevät eri toimijat yhteen. Jokainen osallistuu palvelu- ja etuuskokonaisuutensa suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Tämä koskee myös lapsia, vammaisia, pitkäaikaissairaita ja eläkeläisiä omien kykyjensä mukaan ja läheistensä tukemina. Turvan riittävyttä arvioidaan säännöllisesti kokonaisuutena eikä yksittäisen etuuden näkökulmasta.

Sosiaaliturvan uudistamiseksi palvelut ja etuudet on sovittava yhteen.

Yksittäisten tukien muuttaminen ei riitä.

Kansainvälistä yhteistyötä hyödynnetään

Keskinäisriippuvaisessa maailmassa osa ongelmista vaatii kansainvälisiä ratkaisuja. Suomi edistää aktiivisesti globaalissa yhteistyössä sosiaalista eheyttä, oikeudenmukaisuutta ja turvallisuutta. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari antaa ihmisille yhtäläisen pääsyn työmarkkinoille, oikeudenmukaisia työoloja sekä sosiaalisen suojelun ja osallisuuden oikeuksia. Suomalainen asumisperusteinen sosiaaliturva ja sen kehittäminen luovat vaikuttamismahdollisuuksia Euroopassa ja laajemminkin.

Sosiaaliturvauudistuksen poikkihallinnollinen etenemissuunnitelma laaditaan hallitusohjelman pohjalta. Kokonaisuudistuksessa edetään vaiheittain kohti nykyistä vähempää määrää säädöksiä, byrokratiaa ja kannustinloukkuja. Etenemissuunnitelmaan voi sisältyä esimerkiksi palveluja ja etuuksia yhdistävä laaja perusturva, perhevapaaudistus, sosiaalityöhön nivoutuva yhden luokun palvelu- ja etuusneuvonta, veroehdotuksen kaltainen palvelu- ja etuusehdotus (joka hyödyntää tekoälyä ja tulorekisteriä) sekä loma-, työterveys- ja työaikapankit.

3 Sote-uudistus toimeenpannaan asiakaslähtöisesti ja ketterästi

Sote-uudistuksen tavoitteita ovat yhdenvertaisuus, asiakaslähtöisyys ja kustannusten kasvun hillintä. Nämä tavoitteet saavutetaan vain, mikäli toimeenpano on asiakaslähtöistä ja siihen varataan tarvittavat resurssit. Näin luodaan edellytykset yhdenvertaisuudelle ja julkisen talouden kestävyydelle nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä.

Palveluja kehitetään asiakaslähtöisesti ja ketterästi

Asiakaslähtöisyyttä on pyritty lisäämään sosiaali- ja terveydenhuoltoa uudistettaessa. Nykytilanteessa asiakaslähtöisyys tarkoittaa muun muassa huolehtimista potilas- ja asiakasturvallisuudesta sekä palvelujen laadusta. Tulevaisuudessa asiakaslähtöisyys tarkoittaa kaikkien aitoa osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia omiin sosiaali- ja terveystalouteen. Asiakkaat ovat palvelujen kehittäjiä, arvioijia ja toimijoita. Uudet palveluratkaisut valitaan asiakasta - ei teknologiaa - ajatellen. Sosiaali- ja terveystaloutten kokonaisuuksia arvioidaan asiakkaan todellisten tarpeiden ja toiveiden pohjalta.

Rahoitusta selkeytetään

Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen selkeytys pyrkii lisäämään rahoituksen läpinäkyvyyttä ja vaikuttavuutta. Järjestelmää voi selkeyttää muokkaamalla rahoituksen lähteitä, rahavirtojen hallinnointia, rahavirtojen kulkureittejä, rahoituksen kohteiden määrittelyä sekä korvausperusteita. Sopivimmat keinot valitaan, kun niiden tehokkuus ja vaikuttavuus on arvioitu. Toistaiseksi on harkittu esimerkiksi lääkkeiden ja kuntoutuksen rahoituksen yksinkertaistamista, asiakasmaksujen selkeyttämistä, maksukattojen yhdistämistä sekä työterveyshuollon rahoituksen tarkempaa määrittelyä. Verotuksessa on myös tapahtumassa muutoksia. Maakuntauudistuksen veromuutokset selkeyttävät sosiaali- ja terveydenhuollon rahavirtoja. Tulevaisuuden työtapojen pitää kerryttää veropohjaa, jotta yhteiskunnan kestävyys turvataan.

Ohjauksen ja valvonnan moniulotteista kokonaisuutta kehitetään

Ohjausjärjestelmä monimuotoistuu sote- ja maakuntauudistuksessa, kun järjestelmää ohjaavien toimijoiden ja ohjausvälineiden määrä kasvaa. Maakunnat ja yhteistyöalueet ovat uusia kumppaneita, joilla on päävastuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja kehittämisestä. Osallistuvat yksilöt synnyttävät avoimia verkostoja virallisen ohjausjärjestel-

män rinnalle. Tärkeimpiä tapoja ohjata uusia kumppaneita, tukea toimintatapojen myönteistä uudistumista ja ilmiölähtöisiä tulevaisuuden ratkaisuja on vuorovaikutusohjaus. Sitä täytyy kehittää poikkihallinnollisessa yhteistyössä, jotta ohjauksesta muodostuu eheä ja samoihin tavoitteisiin pyrkivä kokonaisuus.

Säädöksistä tehdään entistä mahdollistavampia

Moni STM:n vastuulla oleva laki vaatii päivittämistä sote-uudistuksen myötä. Merkittävimmät päivitykset koskevat sosiaali- ja terveystaloutta, mielenterveys- ja päihdeasioita, tiedon hallintaa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön osaamista. Asiakkaat, palveluntuottajat ja järjestäjät otetaan mukaan lakien sisällön kehittämiseen ja ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointiin. Säädösvalmistelussa harkitaan tarkoin, milloin säädökset ovat välttämättömiä ja milloin vuorovaikutusohjaus on vaikuttavampaa. Järjestelmän ketteryden varmistamiseksi säädöksistä pyritään tekemään entistä mahdollistavampia.

Tiedolla johtaminen parantaa palvelujen vaikuttavuutta ja Suomen talouden kestävyttä.

Tiedolla johtamisella edistetään vaikuttavuutta

Sote-uudistuksen tavoitteiden saavuttaminen vaatii tiedolla johtamisen kehittämistä. Vaikuttavuus ja kustannustehokkuus paranevat, kun ongelmat ratkaistaan näyttöön ja parhaaseen tietoon perustuvien käytäntöjen avulla. On osattava yhdistellä eri hallinnonalojen tietoa ilmiöiden ja ongelmien syiden löytämiseksi. STM:n hallinnonalan tietotuotantoon tarvitaan mittavaa sisältöjen, rakenteiden ja toimintamallien uudistusta. Hyvin toteutettuna uudistunut tietopohja tukee ohjausjärjestelmän ja alueellisen kehittämisen lisäksi myös ihmisten osallistumista ja aktiivisuutta.

Valtaosa STM:n hallinnonalan resursseista on ensi hallituskaudella kiinnitetty sote-uudistuksen toimeenpanoon kuten ohjauksen ja THL:n arviointitoiminnan käynnistämiseen, rahoituksen selkeyttämiseen sekä sote-tietovarantojen vastuulliseen käyttöön ottoon. Resurssien riittävyyden sekä lainvalmistelun laadun ja asiakaslähtöisyyden näkökulmasta isot säädöshankkeet ja muut toimet täytyy asettaa tärkeysjärjestykseen ja aikatauluttaa tuleville 10 vuodelle.

4 Suomi on hyvinvoinnin, terveyden ja työllisyyden mallimaa

Teknologinen kehitys ja osallistuva yksilö mahdollistavat uusia tapoja edistää hyvinvointia, terveyttä ja työllisyyttä. Suomen on osallistuttava keskusteluun teknologian sääntelystä kansainvälisten areenojen. On edettävä ripeästi, jotta Suomi pysyy hyvinvoinnin, terveyden ja työllisyyden edistämisen sekä hyvinvointialan kestävän kasvun mallimaana.

Osallisuutta tuetaan

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on turvattu perustuslaissa ja niistä on tärkeää pitää huolta. Onnistuminen eriarvoistumisen ehkäisyssä ja huono-osaisuuteen puuttumisen edellyttää kaikkien hallinnonalojen pitkäjänteistä yhteistyötä sekä vahvoja kumppanuuksia elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Vastuu väestön terveydestä kuuluu kaikille yhteiskunnan osa-alueille, sillä esimerkiksi verotus, kaupan ratkaisut sekä ympäristö- ja elinolosuhteet luovat edellytyksiä ihmisten valinnoille ja osallisuudelle. Ihmisten yhdenvertaista osallistumista tukevat myös digitaaliset yhteisöt, kolmannen ja neljännen sektorin toiminta sekä hyvin toteutuva lähidemokratia. Syrjimättömyyden periaatetta on vahvistettava, jotta ihmisten osallistumismahdollisuudet ovat todellisia. Erityistä huomiota pitää kiinnittää nuoriin, perheisiin, osatyökykyisiin, työttömiin, ikääntyviin ja asuinpaikkaa muuttaneisiin.

Yksilön muutosjoustavuutta vahvistetaan

Epävarmassa maailmassa korostuvat yksilön henkinen ja taloudellinen selviytymiskyky. Henkistä muutosjoustavuutta vahvistavat elinikäinen oppiminen, mielen hyvinvointi, sosiaalinen pääoma sekä turvaverkon oikea-aikaisuus ja riittävyys. Fyysisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin uhkiin varaudutaan rakentamalla luottamusta yhteiskunnan toimivuuteen, turvallisuuteen sekä työllisyys- ja koulutusnäkömiin. Työssä käyvien itsetuntoon, hyvinvointiin ja muutosjoustavuuteen vaikutetaan hyvällä johtamisella, työterveyshuollolla, terveillä työyhteisöillä ja työturvallisuudella.

Teknologialla parannetaan saatavuutta ja saavutettavuutta

Avoin, esteetön ja selkokielineen teknologia lisää palvelujen yhdenvertaista saatavuutta. Esimerkiksi syrjäseuduilla erityistyöntekijät voivat olla saavutettavissa verkko-yhteyden välityksellä, kun sote-keskuksiin hankitaan helppokäyttöisiä digiratkaisuja. Sääntelyn pitää antaa vastuulliset raamit kehittää hyödyllisiä, luotettavia ja turvallisia ratkaisuja. Luotta-

musta digitaalisiin palveluihin lisätään käymällä aktiivista yhteiskunnallista keskustelua tietosuojasta, digisyrjäytymisestä, itsemääräämisoikeudesta ja etiikasta. Digitaaliset ratkaisut eivät korvaa henkilökohtaista kontaktia vaan saatavuus ja saavutettavuus täytyy taata kaikissa palvelukanavissa. Elämäntilanteissa, jossa omat voimavarat ovat heikoimmat, tarvitaan digitaalisten ratkaisujen lisäksi paljon muutakin.

Tehokkuutta parannetaan

Digitalisaatio ja palveluinnovaatiot lisäävät sosiaali- ja terveydenhuollon tehokkuutta monella tavalla. Uudet työkalut, kuten täsmälääketiede ja digitaalinen omahoito, auttavat yksilöä auttamaan itseään ja yhteisöjä auttamaan omia jäseniään. Näin voidaan nykyistä kustannustehokkaammin tukea elämänlaatua, osallisuutta ja sosiaalisia verkostoja. Hallinnossa teknologiset ratkaisut ja sote-tietojen toissijainen käyttö tehostavat esimerkiksi tietojen keräämistä, jakamista ja asiakkaan palvelutarpeen arviointia. Näin resursseja vapautuu tehtäviin, jotka edellyttävät henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa. Niille, jotka eivät tarvitse tukea, voidaan antaa lisää vastuuta, jolloin ammattilaisille jää enemmän aikaa sitä tarvitseville. Tämä lisää ammattilaisen ja asiakkaan tyytyväisyyttä. Uudet työkalut vähentävät usein kalliiden korjaavien toimenpiteiden tarvetta, mikä lisää kustannustehokkuutta entisestään. Hyvinvointitalouteen perustuva päätöksenteko tukee investointeja hyvinvointiin ja saadaan aikaan kustannussäästöjä.

Investoimalla ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja työllisyyteen investoimme Suomen tulevaisuuteen.

Innovaatioekosysteemillä luodaan kasvumahdollisuuksia

Sosiaali- ja terveysalan innovaatioekosysteemi on avoin verkosto, joka perustuu hierarkian sijaan luottamukseen ja vapaa-ehtoiseen vuorovaikutukseen. Ekosysteemi kattaa tutkimukseen, kehittämiseen ja innovaatioihin liittyvät toimijat, kuten koulutus- ja tutkimuslaitokset, asiakkaat sekä julkishallinnon, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat. Toimijoiden yhteistyön myötä prosessit tehostuvat, kliininen osaaminen kehittyy, asiakas- ja potilasturvallisuus paranevat sekä uusia sosiaalisia ja hoitoinnovaatioita otetaan käyttöön. Ekosysteemi tukee ihmisten hyvinvointia sekä lisää työmahdollisuuksia, kansainvälisiä investointeja ja vientiä. Se auttaa Suomea hyödyntämään hyvinvointialan mahdollistaman talouskasvun mahdollisuudet.

Mallimaana säilyminen vaatii Suomelta investointeja ja säädöksiä, jotka tukevat hyvinvointialan vastuullista, ripeää ja kestävää kehitystä. Hallitus voi panostaa esimerkiksi poikkihallinnolliseen tasa-arvotyöhön, elinikäiseen oppimiseen ja mielen hyvinvointiin, matalan kynnyksen järjestötoimintaan, esteettömään teknologiaan ja sote-tekoälyyn.

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi
ISBN: 978-952-287-596-9 PDF
ISSN: 2489-8015 PDF